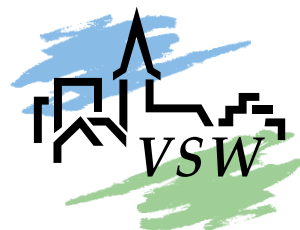

Tussen Wilgenplas en Rotte

**VERENIGING STEDEBOUWKUNDIG WIJKBEHOUD
HILLEGERSBERG SCHIEBROEK TERBREGGE**

November 2004 - Nr 54

UITNODIGING

Woensdag 17 november 2004

In restaurant Lommerrijk aan de Straatweg 99

Zaal open vanaf 19.45 uur – de koffie staat klaar

Aanvang programma vanaf 20.00 uur (zie pag 2)

Thema: De Koepelnota Welstand Rotterdam

OPENBARE BIJEENKOMST

Woensdag 17 november 2004
In Lommerrijk aan de Straatweg 99

PROGRAMMA

- 19.45 uur Zaal open, ontvangst met koffie.
- 20.00 uur Een woord van welkom door de voorzitter van de VSW, Hans C. Mani.
- 20.10 uur Stand van zaken bouwontwikkelingen in de wijk door Norman F. Langelaan.
- 20.30 uur Uitreiking van de oorkonde behorende bij het VSW schildje 2004.
- 20.45 uur Pauze.
In de 'VSW shop' zijn tegen een geringe vergoeding de VSW publicaties, de VSW wandel- en fietstochten en de fraaie VSW stropdas te verkrijgen.
- 21.15 uur Lezing over de Koepelnota Welstand Rotterdam door R. Brouwers, voorzitter van de Welstandscommissie Rotterdam.
- 21.45 uur Gelegenheid tot het stellen van vragen.
- 22.15 uur Sluiting.

Kwaliteitbehoud, hoofdthema van VSW

De Grindweg als testcase

Het behouden en waar mogelijk herstellen van de – ruimtelijke - kwaliteit is een hoofdthema van de VSW. Vandaar dat met veel aandacht wordt gekeken naar de activiteiten van de overheid om de kwaliteit in de deelgemeente te behouden en te versterken. Op het niveau van de deelgemeente of van grotere plangebieden worden hiertoe 'beeldkwaliteitplannen' vastgesteld. Hierin wordt beschreven welke kwaliteiten in bepaalde gebieden behouden moeten worden. De deelgemeente heeft haar beleid vastgelegd in het Beeldkwaliteitplan 'Beeld van een verstedelijkt landschap' (vastgesteld op 2 maart 1999). Deze kwaliteiten moeten worden verwerkt in bestemmingsplannen. In een bestemmingsplan wordt juridisch vastgelegd welke bebouwing en bestemmingen zijn toegestaan.

Voor de VSW zijn de ontwikkelingen aan de Grindweg een belangrijke testcase. Het bestemmingsplan 'Honderd en Tien Morgen' is het eerste bestemmingsplan waarin het vastgestelde beeldkwaliteitplan verwerkt zou moeten zijn. Naar onze overtuiging is bij de ontwikkeling van de Grindweg het beeldkwaliteitplan ergens onder in een la blijven liggen. In plaats van het beoogde groenconcept voor dit belangrijke historische lint wordt nu bebouwing van veel woningen mogelijk gemaakt, waarbij de ringvaart wordt dicht gelegd met toegangsbruggen. Van de nu nog landelijke sfeer zal niet veel meer overblijven. Het meest in het oog springende element is een appartementengebouw met 59 woningen, dat gepland is op de hoek Grindweg/Ankie Verbeek-Ohrlaan. De samenhang van het historische lint wordt daarmee definitief verbroken. Wat rest zijn enkele fragmenten.

De VSW heeft tegen deze ontwikkeling bezwaar aangetekend bij de deelgemeente. Zoals we al eerder gemeld hebben heeft de deelgemeente dit bezwaar naast zich neergelegd en bouwvergunning verleend. Wij hebben tegen deze gang van zaken opnieuw geprotesteerd. De commissie voor de behandeling van de bezwaarschriften is met ons van oordeel dat het bouwplan is opgenomen in het (voor)ontwerp bestemmingsplan zonder dat een integrale toetsing aan het Beeldkwaliteitplan heeft plaatsgevonden. De commissie heeft dan ook de deelgemeente geadviseerd de bezwaren van de VSW gegrond te verklaren en de het bestreden besluit in te trekken. Het dagelijks bestuur van de deelgemeente blijft echter bij haar zienswijze dat het Beeldkwaliteitplan in voldoende mate is verwerkt in de nu gemaakte bouwplannen. Wij beraden ons op het vervolg en houden u op de hoogte. Belangrijk in dit kader is het stedelijk kwaliteitsbeleid, zoals recent vastgelegd in de Koepelnota Welstand.

De Koepelnota Welstand

Onlangs is voor de hele stad een 'Koepelnota Welstand' vastgesteld. Deze overkoepelende nota beschrijft de belangrijkste

stedenbouwkundige kwaliteiten van de stad. Deze nota is niet alleen richtinggevend aan het Rotterdamse kwaliteitsbeleid, maar ook aan wat nu wel en wat niet is toegestaan aan veranderingen van de bestaande bebouwing, zoals aanpassingen aan de gevel, het maken van aanbouwen, het plaatsen van dakkapellen, erfgronden, tuinschuren enz. De criteria die hiervoor zijn opgesteld worden helder in de nota omschreven. Ook wordt duidelijk gemaakt hoe de procedures van de welstandsbeoordeling zijn en wat daarbij de rol van de welstandscommissie is. Daarnaast wil de nota een inspirerend kader bieden aan initiatiefnemers en architecten.

Omdat bij welstandstoetsing de bestaande omgeving als uitgangspunt wordt genomen, is gekozen voor een gebiedsgerichte benadering. Een uitgebreide analyse van de huidige karakteristieken van stedenbouw, architectuur en openbare ruimte heeft geresulteerd in een gebiedstypenkaart met daarop een vijftiental gebiedstypen: 8 stedelijke gebiedstypen (van historische linten en kernen tot aan moderne villawijken) en 7 buitenruimte gebiedstypen (water en groen). Met deze analyse geeft de Koepelnota een zeer interessant overzicht van de Rotterdamse architectuur en stedenbouw.

Tevens is een drietal welstandsniveaus aangegeven: bijzondere welstandsgebieden (gebieden met cruciale betekenis voor het totaalbeeld van de stad; niet in onze deelgemeente), reguliere welstandsgebieden (de meeste gebieden) en welstandsvrije gebieden (enkele specifieke locaties zoals de Lage Limiet).

De VSW is onder de indruk van kwaliteit en systematiek van de nota. Een aantal locaties in onze deelgemeente wordt ons inziens door de nota te laag gewaardeerd. De deelgemeente wordt geheel gekwalificeerd als regulier gebied, dat "geen hoge prioriteit heeft in het ruimtelijk kwaliteitsbeleid". Dat doet onvoldoende recht aan de bouwkundige en ruimtelijke kwaliteiten van Hillegersberg – Schiebroek, dat juist vanwege zijn bouwkundige en ruimtelijke kwaliteiten als het aantrekkelijkste woongebied van Rotterdam wordt aangemerkt. Naar de mening van de VSW verdienen de Bergse plassen met inbegrip van de oevergebieden een betere bescherming door een hogere kwalificatie. Ook de continuïteit van historische linten zijn nog onvoldoende gewaarborgd, zoals de ontwikkelingen rond de Grindweg aantonen.

Ruud Brouwers, voorzitter van de Welstandscommissie Rotterdam, komt woensdag 17 november deze uiterst interessante en belangrijke nota toelichten en aangeven wat de ervaringen met de toepassing van de nota tot nu toe zijn. Natuurlijk is er ook gelegenheid tot het stellen van vragen. Wij kijken uit naar deze boeiende avond.

Hans Mani

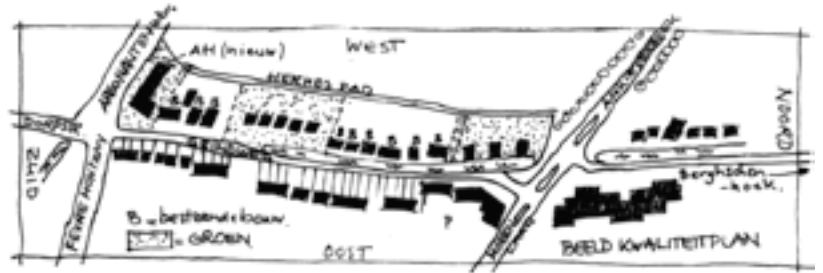
Een woongroepgebouw en vier villa's op de hoek Grindweg/Ankie Verbeek-Ohrlaan. Volgens de VSW wordt de samenhang van het historisch lint met deze bouwplannen definitief verbroken

Bouwplannen Grindweg in beeld

De afbeeldingen op deze pagina sluiten aan bij het stuk over de Grindweg als testcase van Hans Mani op de vorige pagina.

Kaartje Beeldkwaliteitplan.

Dit kaartje heeft als uitgangspunt gediend voor het bestemmingsplan van 110 Morgen. Eventuele nieuwbouw moet in een groene setting staan om de groene entree en het landschappelijke karakter van deze toegangsweg te behouden. De nieuwbouw is naar achteren geschoven om grote groene voortuinen te creëren, of de afstand van bouwblokjes is zo groot gekozen dat het groen daaromheen een belangrijke rol speelt.

Kaartje bouwvergunningen.

Hoek Ankie Verbeek-Ohrlaan, de ERA locatie. Hier is voor een 6 verdiepingen hoog woongebouw, een langgerekt 3 verdiepingengebouw en 4 villa's vergunning verleend. Het is een versteende wand geworden, het achterterrein wordt geheel gebruikt als parkeergelegenheid, groenbeleving nihil en de schaal te groot en te dicht op elkaar. De VSW heeft hier bezwaar tegen gemaakt. De commissie van Beroep en Bezwaar gaf de VSW gelijk, maar de deelgemeente heeft dat advies naast zich neergelegd. Richting de nieuwe Albert Heijn komen 6 villa's die veel te dicht op elkaar staan en ook te dicht op de weg.

Het advies om de bebouwing naar achteren te leggen is genegeerd. Hierdoor ontstaat weer een kolossale versteende wand. Ons herhaaldelijk verzoek om hier ook het Beeldkwaliteitplan te volgen is aldoor genegeerd. De panden met de zeer diepe achtertuinen konden best naar achteren, zeker toen ze ons advies overnamen om het in de achtertuinen gesitueerde parkje niet te maken, waarmee we de voorwaarde hadden geschapen om de panden naar achteren te plaatsen. Ook tegen deze wijze van lintbebouwing hebben wij bezwaar gemaakt, omdat er geheel aan de geadviseerde groene setting wordt voorbij gegaan.

Door de projectontwikkelaar van de nieuwe vestiging van Albert Heijn wordt naast de 6 villa's Huize Bergsteyn met het houten koetshuis herbouwd. Het was een idee van de VSW om dit bijzondere ensemble voor de toekomst te behouden, omdat het gesloopt moet worden voor de nieuwe AH. Gelukkig zullen deze panden wel verder van de weg gesitueerd worden.

Norman Langelaan

Door de projectontwikkelaar van de nieuwe vestiging van Albert Heijn zal naast de zes villa's Huize Bergsteyn met het houten koetshuis herbouwd worden.

Landschappen dragen soms nog de sporen van vroegere bewoners

Nog veel waardevols in onze omgeving

Alleen wie de sporen in het landschap leest, ziet dat we hebben bestaan' Zo luidt de titel van een paginagroot artikel in het NRC Handelsblad van begin juli van dit jaar, geschreven door Marjoleine de Vos, dichtster en redacteur van het genoemde avondblad. "Landschappen dragen soms nog de sporen van vroegere bewoners. Het is van het grootste belang die sporen te bewaren om te weten wie we zijn", zo begint haar bijdrage. 'Het kan lang duren voor je weet wat je ziet. Het kan zelfs lang duren voor je weet dat er iets te zien is. Maar daarna is de wereld voller en rijker geworden'.

U kunt zich voorstellen dat, als je op dat moment net bezig bent met het voorbereiden van de septemberwandeling je je geraakt voelt. Want dat is nu juist wat de VSW voorstaat: ieder de ogen te openen voor al het waardevolle dat in onze directe omgeving (nog) te vinden is.

Uit een enquête die de Volkskrant enige maanden geleden heeft gehouden, bleek dat de meeste mensen onder natuur verstaan: een bos en dan vooral een bos in de buurt en liefst op fietsafstand. Aan kleinschaligheid hechten de meeste mensen in de zin van natuur, geen betekenis.

En aan cultuurlandschap heeft bijna niemand boodschap tenzij er iets spectaculairs te zien is: kastelen, een romantische ruïne. En het is daarom moeilijk aandacht te verkrijgen voor iets dat ternauwernood nog waar te nemen valt. Toch ondergaan we plezieriger gevoelens als we door een rustieke lommerrijke laan lopen in plaats van over een lange rechte weg of over een kronkelweg die steeds de vraag oproept wat er om de volgende bocht te zien zal zijn. Zelfs al kunnen we het verschil niet precies benoemen, men kan het verschil wel voelen. Veel mensen weten maar weinig over de geschiedenis van hun stad, maar in het oude centrum voelen ze wel degelijk dat het er anders is dan in een nieuwbouwwijk. We noemen dat dan sfeer of karakter.

De goden tarten

Zien moet je leren. Wie niets weet van de historie van het gebied waarin hij woont, die doet zichzelf tekort. Sporen moet je leren herkennen. Natuurdichter C.O. Jellema schrijft: 'Vroeger gebeurden belangrijke ingrepen in het landschap in het besef dat men iets deed dat bijna ongeoorloofd was, dat je de goden tartte. Wat betekende dat land voor die mensen? Hoe keken zij er tegen aan? Ze moeten ook heel vaak bang geweest zijn voor het water, en met recht. Als het mis ging verdronken honderden mensen, verdwenen huizen en kerken of soms hele dorpen. Dat is dus wel heel iets anders dan even een vinexwoonwijk aanleggen, een sloot dicht gooien. Natuurlijk mag er ook wel iets veranderen. Je kunt niet altijd maar vol respect naar een eeuwenoud prieeltje blijven zitten kijken. We moeten ook kunnen wonen en autorijden en naar de super gaan. Maar het lezen van het landschap, je omgeving, daar gaat het om. Dat dreigen we te verleren. Wie die niet leest, die onderscheidt niet wat er behouden moet blijven.

Daarom werkt de VSW zo hard in ons gebied speurend naar overblijfselen en sporen en leggen die vast in inventarisaties en vouwbladen. Daarom proberen wij de vereniging groter te laten worden met steeds meer 'zienden' die lezen en studeren of er misschien achter de negentiende of twintigste eeuwse schijn nog een oudere wereld verborgen zit. De wereld van onze voorvaderen.

We moeten onze omgeving blijven lezen, niet alleen het landschap in Toscane of in het oude Frankrijk maar ook vlak bij ons om de hoek. We moeten van de vage tekens signalen maken, met de vinger wijzen en zeggen: Kijk daar. Daar waar je niet veel meer ziet daar is toch nog veel te zien. Daar woonden mensen die hebben bestaan, die wandelden over de Hoge Limiet, den Berghwegh, die werkten en ploeterden en leefden en stierven en die hier werden begraven. Wie zijn leesbil opzet, ziet ook hier een interessant gebied, almaar mooier onder de grote, de wisselende, de eeuwige lucht.

Iet Heetman-van Riel

(met dank aan Marjoleine de Vos en de dichtster C.O. Jellema)

De ruïne bij de Hillegondakerk. Het is van het grootste belang om de sporen van vroegere bewoners te bewaren.

Wat is het deelgemeentelijk beleid inzake straatonderhoud?

Het varkensroze rukt op

Bestrating. Je loopt, fietst of rijdt erover maar staat er niet zo gauw bij stil. Toch kan plaveisel voor een belangrijk deel de sfeer van straten, pleinen en lanen bepalen. In een historisch buurtje liggen oude gebakken klinkertjes beter op hun plaats dan grove, grijze betonstenen. Het lijkt er echter op dat het deelgemeentelijk beleid op het gebied van straatonderhoud meer gericht is op 'zo snel en zo goedkoop mogelijk' dan op het behouden van wat er nog aan 'historische' bestrating aanwezig is.

Wim Meijer, bestuurslid VSW en bewoner van de Hilleniussingel, houdt z'n hart vast. "Elke keer als ik naar buiten stap, geniet ik van de bijzondere sfeer die hier in dit buurtje hangt. Het lijkt alsof de tijd er heeft stilgestaan, dankzij de eeuwenoude Hillegondakerk, de bebouwing van de Kerkstraat en niet in de laatste plaats: het prachtige, aangepaste bestratingspatroon. Daar kan ik bijna lyrisch van worden!" Enthousiast wijst hij de verschillende staaltjes van stratenmakersvakmanschap aan: "Het is toch een kunst om in zo'n smal straatje precies aan te geven waar geparkeerd kan worden, waar je mag rijden en waar het voetgangersgedeelte is, alleen door het gebruik van verschillend materiaal en andere patronen. Hier is duidelijk over nagedacht, hier ligt een plan aan ten grondslag. Nu gaat het gerucht dat de deelgemeente hier een 30 kilometer gebied van wil maken met alle ellende van dien, zoals drempels en nieuwe bestrating. Je moet er toch niet aan denken, dat ze dit wel eens kunnen gaan vervangen door die varkensroze stenen, die tegenwoordig overal in de deelgemeente gelegd worden?" Nee, daar moet je zeker niet aan denken. Dat kunnen de bewoners van onder andere de Streksingel, het Liduinaplein en de C.N.A.Looslaan bevestigen. Die kregen enkele jaren geleden hun afknapper toen bij het straatonderhoud de gebakken klinkertjes plaats moesten maken voor – laten we het woord nu ook maar gebruiken – het varkensroze, dat in sneltempo per vierkante meter voor hun deur werd gelegd. Ook elders in de deelgemeente werd de 'ouderwetse' bestrating vervangen door moderne klinkers. Wim Meijer: "Mijn vraag is: wie bepaalt wat voor een soort

bestrating ergens wordt gelegd. Wordt er gekeken naar de omgeving? Gooit men er rücksichtslos overal die harde klinker in of wordt voor bepaalde – historische - locaties een uitzondering gemaakt? Kunnen ze die oude gebakken stenen niet hergebruiken of worden ze voor veel geld verkocht aan gemeenten die wel historisch besef hebben?"

Dat het anders kan heeft Meijer gezien in het Oude Noorden waar na de renovatie van de Zwart Janstraat en het Pijnackerplein en omgeving, prachtige kleine klinkertjes – weliswaar nieuw maar met een historische look – in visgraatpatroon het straatbeeld verfraaien. "Waarom kan het hier wel en bij ons niet. Dit is toch een lust voor het oog!"

Hergebruik

Een waslijst met vragen. Op naar de deelgemeente waar een medewerker van de afdeling Ruimtelijke Ordening desgevraagd toelichting wil geven: "Het is een feit dat we hier in de deelgemeente een verschrikkelijke achterstand opgelopen hebben met straatonderhoud. Al jaren is er te weinig geld. Het bestuur heeft ervoor gekozen de openbare ruimte standaard in te richten. Voor bestrating wordt de goedkoopste soort steen gebruikt die er is en waarmee zoveel mogelijk vierkante kilometer straat per jaar gelegd kan worden. En dat is dan die grove klinker. Varkensroze? O, nou ik vind ze meer lichtbruin... Ambtenaren kunnen voor bestrating van bepaalde locaties een voorstel

De 'oude' bestrating rond het Pijnackerplein in het Oude Noorden.

doen – hergebruik van oud materiaal bijvoorbeeld - maar het dagelijks bestuur beslist uiteindelijk. En omdat het zo goedkoop mogelijk moet, wordt niet altijd rekening gehouden met de historische omgeving." Over de mooie bestrating in de deelgemeente Noord kan hij kort zijn: "Het Oude Noorden is een achterstandswijk die opgepept moet worden en daarom enorm veel subsidie heeft gekregen van de Europese Gemeenschap. Hillegersberg kan je moeilijk een achterstandswijk noemen, die hoeft dus niet op subsidie te rekenen". Michael Sliedrecht, manager van de gemeentewerf, laat ongeveer dezelfde geluiden horen: "Wat betreft bestrating kennen we verschillende mogelijkheden. We kunnen nieuw materiaal gebruiken, maar er kan ook gekozen worden voor hergebruik van oud materiaal. Oude gebakken klinkers zijn uiteraard beeldbepalender. Op het moment dat een straat moet worden aangepast, wordt een ontwerp gemaakt. Gekeken wordt ondermeer naar het kostenplaatje, de verkeersveiligheid, eventuele historische omgeving. De gemeentewerf adviseert hierin en voert de werkzaamheden uit. Het dagelijks bestuur van de deelgemeente beslist echter welk materiaal gebruikt gaat worden. Sinds kort is een nieuwe standaard afgesproken. Voor heel Rotterdam worden nu dezelfde klinkers en stoepstraattegels gebruikt. Wordt er ander – duurder - materiaal geadviseerd, dan heeft de deelgemeente het laatste woord". Oude straatstenen die plaats moesten maken voor het varkensroze worden door de gemeentewerf verkocht of opgeslagen. Sliedrecht: "Het streven is oude stenen opnieuw te gebruiken. Momenteel zijn we dus aan het zoeken naar opslagruimte voor het oude materiaal".

Bestrating. Het ligt dus niet zo simpel als je zou denken. Het lijkt in sommige gevallen om een afweging te gaan tussen economisch en historisch besef. De portefeuillehouder mag het zeggen.

Wil Baghuis

Hilleniussingel.

Kerkstraat/hoek Nieuwe Kerkstraat.

Het patroon van de bestrating in de Kerkstraat.

Straatweg weer drie schildjes rijker

De Schildjescommissie van de VSW heeft deze maand drie schildjes uitgereikt. Toevallig kwamen ze alle drie in en om de Straatweg terecht. Aan Huize Margaretha, Straatweg 206, werd een schildje bevestigd, evenals aan Hoeve Vruchtenburg, gelegen aan de Straatweg 171. Het derde schildje kwam toe aan het Hoogheemraadschap Schieland en werd aangebracht op de beschoeiing van de Bergse Achterplas.

De bouw van buitenhuizen aan Straatweg in de 19de eeuw is met enige fantasie en bescheidenheid te vergelijken met het bouwen langs de Vecht in de 17de en 18de eeuw. Toen kochten rijke inwoners van Amsterdam een verblijf niet te ver van de stad waar ze meestal woonden en werkten en liefst aan het water gelegen. De Straatweg, aan beide zijden door de Bergse plassen omzoomd, was een aantrekkelijke vestigingsplaats voor welgestelde Rotterdammers.

Zo ontstond eind 19de eeuw Huize Margaretha, een villa in de zogenaamde eclectische stijl (zie ook het Raadhuis Hillegersberg-Schiebroek). Zowel Raadhuis als Huize Margaretha staan te boek als rijksmonument. Een pikant detail: de villa werd gebouwd voor de minnares van de opdrachtgever, zij legde ook de eerste steen. De huidige eigenaar, H. van Elten, heeft de restauratie met veel kennis, kunde, perfectionisme en liefde ter hand genomen. Het nieuwe schildje is dan ook meer dan verdiend.

Hoeve Vruchtenburg, oorspronkelijk een boerenhoeve, is in bijna originele staat weer opgebouwd. Dit gebeurde op initiatief van mevrouw C. de Ruiter als herinnering aan haar overleden echtgenoot. Het doel was er een bestemming van te maken waar kankerpatienten en hun naasten in de breedste zin van het woord begeleid zouden kunnen worden. Vorig jaar november is de oorkonde al uitgereikt en nu is het emaille schildje aan de gevel gehecht.

Het derde schildje kreeg een uitzonderlijke bestemming: het Hoogheemraadschap Schieland verdiende het voor de zorgvuldige bagger- en opknapbeurt van de Bergse Plassen. De Voor- en Achterplas zijn onbetwist de kroonjuwelen van onze deelgemeente. Dit schildje is dan ook terecht aangebracht op de beschoeiing langs het landje naast Lommerrijk. Gezeten op de onlangs geplaatste bankjes kan men zowel de Achterplas als het schildje bewonderen. Nu rest de Schildjescommissie nog een heel karwei: het vervangen van de oude schildjes.

Ivonne Koedam

De restauratie van Huize Margaretha werd met kennis, kunde en liefde ter hand genomen.

Hoeve Vruchtenburg is in de oorspronkelijke staat weer opgebouwd.

Aan de beschoeiing van de Achterplas is het schildje voor het Hoogheemraadschap Schieland bevestigd. Het schildje werd namens de VSW uitgereikt door Agnes van Zoelen.

De Vredevorstkerk in Schiebroek, van 1964 tot 2004

Kerk maakt plaats voor seniorenwoningen

Opvallend maar niet opdringend. Een vertrouwd beeld in Schiebroek: de Vredevorstkerk op de hoek van de Teldersweg en de Wilgenplasaan. Na veertig jaar trouwe dienst zijn de deuren van het gebouw nu definitief gesloten. Het is helaas niet haalbaar gebleken de Vredevorstkerk als (kerk)gebouw te handhaven. Het gebouw is verkocht aan de Stichting Ouderenhuisvesting Rotterdam die daar seniorenwoningen wil bouwen. Door de heer A. Stapelkamp werden wij geattendeerd op een zeer lezenswaardig boekje waarin Peter en Herma van Marsbergen de geschiedenis van de kerk en haar gemeente hebben beschreven. Hieruit hebben wij een korte samenvatting gemaakt, waarbij we ons beperken tot het bouwwerk.

Na de tweede wereldoorlog werden in 1949 de plannen voor stadsuitbreiding in Schiebroek-zuid weer opgepakt en in januari 1957 volgde de beslissing om het gebied tussen Wilgenlei, Ringdijk, Erasmussingel en de Hofpleinspoorlijn te bebouwen. Door de Gereformeerde Kerk van Rotterda-Hillegersberg werd een commissie van uitbreiding benoemd, met als doel een nieuw kerkgebouw te realiseren en de nieuwe wijk geestelijk te bedienen.

De eerste gedachte van de commissie ging uit naar een zalencentrum, waarbij de zalen ten behoeve van een kerkdienst zouden kunnen worden samengevoegd tot een kerk met 400 zitplaatsen. De bouwkosten werden begroot op f 250.000,-. In 1958 kwam de commissie echter met nieuwe cijfers. Verwacht werd dat in de nieuwe wijk 1280 gereformeerden kwamen te wonen, waarvan naar verwachting 925 nieuwe gemeenteleden. Een groot gedeelte daarvan betrof overigens bewoners van het bejaardentehuis.

Twee etages

De architecten B. Lengkeek en C.M. Oostveen werd gevraagd een kerkgebouw te ontwerpen. In oktober 1959 werden in de - ondertussen al verdwenen - Nasaukerk de eerste plannen gepresenteerd. Er werd uitgegaan van een kerk met twee etages met daarnaast een aparte klokkentoren. Op de begane grond bevond zich de kerkzaal en op de eerste verdieping was een zalencentrum gepland. Het zalencentrum was vooral bedoeld voor het jeugdwerk, want dan is al duidelijk dat het voor de kerk, gezien de verwachte vergrijzing, moeilijk zal zijn het aantal leden op peil te houden.

De gemeente stond echter het bouwen van een kerk in twee etages niet toe. De architecten kwamen vervolgens met het ontwerp van het gebouw zoals wij dat nu kennen.

De bouwkosten werden eerst bijgesteld naar f 300.000,- en zouden uiteindelijk oplopen tot ongeveer f 500.000,-. De hypothecaire financiering bij het Gemeentelijk Havenbedrijf, aangevuld met een bijdrage vanuit de gemeente Rotterdam van f 90,- per stoel was niet afdoende om de financiering sluitend te krijgen, zodat de leden van de kerk van 1957 tot en met 1961 jaarlijks nog f 57.000,- moesten opbrengen. In de daarop volgende jaren ging men daadwerkelijk over tot de bouw. Op 21 augustus 1962 werd de bouwvergunning verleend. Enigszins vertraagd door de strenge winter van 1963 werd op 8 juni 1963 de eerste paal geslagen door ds. N.J. Hommes. Een jaar later, op 26 juni 1964, werd de kerk tijdens een feestelijke dienst in gebruik genomen.

Glas-in-beton raam

Eén van de meest in het oog springende details in de Vredevorstkerk is het glas-in-beton raam. Dit raam is ontworpen door de Rotterdamse kunstenaar Johan Verwey (1906 – 1975). De voorstelling van het raam verbeeldt de doortocht van het volk Israël door de Schelfzee. De Stichting Ouderenhuisvesting Rotterdam heeft beloofd dat zij ernaar zal streven dit bijzondere glas-in-beton raam een plaats te geven in het nieuwe complex.

Opvallend maar niet opdringend. Een vertrouwd beeld gaat verdwijnen

Wandeling door historisch Terbregge

De geschiedenis ligt er voor het oprapen

De VSW hield zaterdag 18 september een historische wandeling, waar ruim honderd mensen op af zijn gekomen. In de koffieruimte van het Reumaverpleeghuis aan de Van Beethovenlaan was de start. Hans Mani, voorzitter van de VSW, hield er een openingpraatje. Hij sprak van een toenemend aantal geïnteresseerde leden van de VSW, dat er daadwerkelijk op uit wil om het mooie van onze deelgemeente te bewonderen. Daarna gaf hij even het woord aan Sjoerd Enninga, een woordvoerder van Gemeentewerken Rotterdam, die heel in het kort iets vertelde over de aankomende verbouwingsplannen van de nabij gelegen Prinses Irenebrug en haar omgeving.

Vervolgens werd de groep verdeeld en gingen de aanwezige gidsen met hun gehoor op pad voor een wandeling van ruim een uur. Allereerst werd via de Heybergstraat een lommerrijk laantje achter de midgetgolfbaan genomen. Naast dit laantje ligt namelijk een kwelsloot die begint bij het Boterdorps Verlaat en eindigt bij het gemaal De Kooi in Bergschenhoek. Eén van de gidsen vertelde dat de schutsluis in het Boterdorps Verlaat al dateert uit 1770. Dit rijksmonument is een houten schutsluis. Ook hoorden we dat tegenover de roeiverenigingen een huis ligt, dat in 1915 een café was. Het opmerkelijke van dit punt is dat er verschillende waterniveaus samenkomen: van de Rotte, Bergse Voorplas en Strekvaart.

Diverse woonboten liggen hier aan de oevers van de Rotte, de één nog mooier dan de ander. Dat geldt ook voor de huizenbouw aan beide oevers van de Rotte, hoewel de meningen nogal verdeeld waren onder de wandelaars. De VSW en de deelgemeente hebben de laatste jaren heel wat uurtjes gediscussieerd over de vraag: is dit nu mooi of niet, maar het ontbrak nu eenmaal aan vaste regels, dus de bouw kon niet worden gestopt.

Weer later ontmoetten we een ander rijksmonument: de Terbregse stellingmolen De Vier Winden uit 1776. De Terbregse Rechter Rottekade was vroeger een bedrijvig stukje weg, zoals het pand uit 1906 met het opschrift de Coöperatieve Landbouwvereniging Eendracht. Het hele pand is nu zwart geschilderd en tot een fraai gebouw omgetoverd. Ernaast staat een groot wit gebouw, dat vroeger de gereformeerde kerk van Terbregge bleek te zijn geweest. Aan de nok van het dak en aan de langwerpige ramen kun je dat nog zien. Verderop zaten vroeger

nog een slagerij, een aannemer, een Vivo, een bakkerij en een wagenmaker. In dit kleine straatje ligt de geschiedenis voor het oprapen.

Voordat de Prinses Irenebrug in 1937 instortte, ging het verkeer van de Terbregseweg rechtsaf door de Kromme Hang, stak dan ter hoogte van het huidige restaurant de Prins van Terbregge een brug over, ging aan de overzijde links af tot aan de molen de Vier Winden en daar rechtsaf de Molenlaan op. Tegenover het verzetsmonument naast de Irenebrug ligt een woonboerderij die afgelopen juni op verzoek van de VSW als gemeentelijk monument is aangewezen. Verderop worden in de komende jaren weer nieuwe huizen gebouwd.

Aan het einde van de wandeling kregen alle wandelaars een kop soep en een verfrissing aangeboden door de VSW. Velen maakten van de gelegenheid gebruik om voor slechts 5 euro het fraaie mapje aan te schaffen met zes wandelingen en twee fietstochten in Hillegersberg, Schiebroek en Terbregge. Ook deze wandeling, 'Rondje Terbregge', staat er uitgebreid in beschreven. De cassette, een must voor ieder VSW-lid, is ook leuk om cadeau te geven. Een greep uit de zes wandelingen: rondje Bergse Voorplas, rondje Schiebroek Zuid, rondje Molenlaankwartier. Alle wandelingen zijn rijk geïllustreerd en voorzien van een wandelroute.

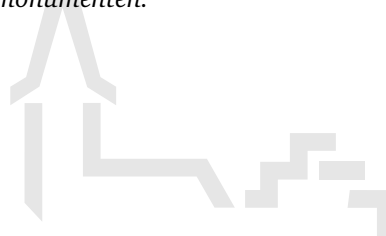
Jan Vermaak

*Gestart werd in het Reumaverpleeghuis.
Rechts Iet Heetman die ondanks d'r
pootje toch volop bij de organisatie van
VSW-activiteiten betrokken blijft.*

De houten schutsluis in het Boterdorps Verlaat dateert uit 1770. De functie is door moderne apparatuur overgenomen. De schutsluis staat op de lijst van rijksmonumenten.

De – omstreden - woonboot langs de Terbregse Rechter Rottekade. De VSW heeft vergeefs geprobeerd de bouw van dit gevaarte langs de Rotte tegen te houden. Het behoud van een open uitzicht op het historische landschap en de Rotte is veel waard.

Allemaal op het bruggetje aan de Strekkade.

Eén van de mooie oude woonboerderijen.

Oude panden aan de Terbregse Rechter Rottekade bleven behouden maar kregen een nieuwe functie. Ze werden omgebouwd tot moderne vestigingen van diverse bedrijven

De landelijke Landstraat.

Dit huisje alleen al is een wandeling waard

Terbregse Rechter Rottekade nr. 122/130 is de voormalige school (1920) voor 'Christelijk Voorbereidend Onderwijs'. Het gebouw, nu woonhuis, is een goed voorbeeld van hergebruik van een in historisch opzicht belangrijk gebouw

Met water valt niet te spotten

De Keur en de Legger

Regelmatig krijgen we vragen van leden over wat wel en niet mag langs waterkanten. Zo vindt men het vaak jammer, als bomen langs de waterkant gekapt moeten worden. Toch moet je ook bedenken dat er met water niet te spotten valt. Vorig jaar zomer ging het in Wilnis, maar ook bij ons langs de Rottekade mis. Gelukkig zonder ernstige gevolgen, maar het wijst ons erop dat we grote prioriteit aan de veiligheid moeten schenken.

De laatste jaren is er binnen het gebied van Schieland op sommige plaatsen ten aanzien van de begroeiing te veel door de vingers gezien. Naar mijn mening moeten de waterkeringen goed op orde zijn en moeten de regels die er voor de veiligheid zijn opgesteld ook daadwerkelijk door het hoogheemraadschap van Schieland gehandhaafd worden.

Laagste punt

Een logische vraag is dan: 'Wat is dan die taak en wat zijn die regels voor de veiligheid?' Het hoogheemraadschap van Schieland is een waterschap en bestaat al sinds 1273. Een waterschap heeft de zorg voor waterkeringen, het peilbeheer en de waterkwaliteit. De titel 'hoogheemraadschap' stamt uit de tijd dat waterschappen ook de zorg hadden voor de rechtspraak. Het gebied van Schieland bestrijkt grofweg de driehoek Gouda, Zoetermeer en Rotterdam. In het westen ligt de Delfshavense Schie, in het oosten de Hollandse IJssel en in het zuiden de Nieuwe Maas. Het laagste punt van Nederland ligt in Schieland en wel bij Nieuwerkerk aan de IJssel, 6,74 meter onder NAP.

Veiligheid

Om de veiligheid van de waterkeringen te kunnen waarborgen zijn regels opgesteld. De regels over het peilbeheer en de waterkeringen zijn vastgelegd in de Keur en de nadere beschrijving in de Legger. De Keur bestaat al sinds de middeleeuwen en wordt regelmatig aangepast. De huidige Keur dateert van 1998. In de Keur wordt nauwkeurig omschreven wat er wel en niet gedaan mag worden in en langs het water en op en langs de waterkeringen. En ook wat er beslist wel gedaan moet worden om het water en de waterkeringen te onderhouden. In de Legger is vastgelegd wat de minimale afmetingen zijn van de watergangen en waterkeringen. Hierin is ook op kaarten nauwkeurig de ligging van deze waterkeringen en watergangen aangegeven.

Geen bomen

In Schieland komen verschillende soorten waterkeringen voor, maar de twee belangrijkste zijn de primaire waterkeringen en de boezemwaterkeringen. De primaire waterkering is de dijk, die beschermt tegen de rivieren, zoals bij ons de Nieuwe Maas en de Hollandse IJssel. Deze dijk moet heel sterk erosiebestendig zijn, ook als het water er tijdens extreme weersomstandigheden overheen loopt. Dit betekent dat de bovenkant afgedekt moet zijn met een dichte grasmat, asfalt of stenen. Daarom mogen er geen bomen of struiken aangeplant worden, omdat bij zware storm deze zouden kunnen omwaaien en daardoor de dijk zouden kunnen beschadigen. In de periode tussen oktober en april,

als de kans op storm het grootst is, mogen er helemaal geen activiteiten plaatsvinden op of nabij de dijk.

Twee zones

Aan een dijk kun je twee zones onderscheiden: de kernzone (het dijklichaam zelf) en de beschermingszones aan weerszijden van de dijk. In deze zones mag je geen huis of schuur bouwen, geen tuin aanleggen, bomen planten, graven, ophogen, kabels en leidingen leggen of iets doen, waardoor de dijk kan beschadigen. Deze regels gelden ook voor de boezemwaterkeringen. Dit zijn de dijken langs boezemwater, zoals bijvoorbeeld de Rotte en de ringvaarten. Boezemwater zorgt voor de aan- en afvoer van water, maar heeft ook een waterbergende functie. De waterkering langs een boezemwater moet er voor zorgen dat het water niet afstroomt naar de lager gelegen polder. Het dagelijks onderhoud van de waterkering moet uitgevoerd worden door de eigenaar van het perceel, maar het groot onderhoud wordt uitgevoerd door het waterschap. Meestal wordt de waterkering eens in de 10 jaar opgehoogd. Dan wordt deze helemaal vrijgemaakt van beplanting en obstakels. Ook om die reden mag in deze strook nooit gebouwd worden of bomen aangeplant.

Watergang

Ook voor het water zelf gelden regels die in de Keur zijn opgenomen. Langs de watergang is aan beide zijden een beschermingszone van 1 meter breed aangewezen om de oever en het talud te beschermen. Bovendien is er aan beide zijden een 5 meter brede onderhoudsstrook aangewezen, die vrij moet blijven om het onderhoud van de watergang mogelijk te maken. In deze strook mag men niet bouwen en mag men geen beplanting aanbrengen. Ook hier geldt: groot onderhoud voor rekening van Schieland, klein onderhoud voor de eigenaar van het perceel. Dit gewone onderhoud bestaat uit het verwijderen van overmatige begroeiing en het instandhouden van de oevers, zodat het water zonder problemen kan worden aan- en afgevoerd.

Onder bepaalde voorwaarden kan van deze regels worden afgeweken. Hiervoor moet een vergunning bij het waterschap worden aangevraagd. Meer informatie over de Keur en het aanvragen van vergunningen is te vinden op www.schieland.nl.

Agnes van Zoelen

Voor het onderhoud van waterkeringen gelden vaste regels.

Vorderingen restauratie baarhuisje

Betovering onder de groene koepel

In de vorige nummers is al over het baarhuisje op het kerkhofje aan de Ringdijk geschreven. De plannen vorderen intussen gestaag. Architect Michiel Banning heeft de plannen verder uitgewerkt en een aantal zaken in het interieur aangepast voor het toekomstige gebruik. Er is een principe-overeenkomst met de deelgemeente die inhoudt dat de VSW het baarhuisje kan gebruiken op voorwaarde dat de vereniging voor het klein onderhoud zorgt en voor het gebruiksklaar maken van het gerestaureerde casco. Maar er was nog veel te regelen op financieel gebied. De deelgemeente neemt het begraafplaatsje over van de dienst gemeentelijke begraafplaatsen. Bovendien zal de deelgemeente de restauratie van het casco betalen, onder andere met gelden die verkregen zijn bij het afscheid van Ivonne Koedam als voorzitter van de deelgemeente, een gift van diverse Hillegersbergse politieke partijen en een bijdrage die de voormalig wethouder van Rotterdam, Els Kuyper, heeft gegeven naar aanleiding van een initiatief van de OPLW.

Met Bureau Monumenten wordt overlegd hoe er weer mooie gesneden voegen kunnen komen zodat het voegwerk weer in zijn oorspronkelijke staat teruggebracht wordt.

Vaak worden namelijk versleten gesneden voegen met gewone grijze voegcement platvol gevoegd, hiermee gaat een groot deel van het oorspronkelijk karakter verloren. De deelgemeente kan waarschijnlijk binnenkort opdracht geven voor de 1e fase: de restauratie van het casco, zodat - voor dat de winter invalt - alles weer goed onder de pannen is.

Het gebruiksklaar maken - de inrichting van het interieur - zou komen voor rekening van de VSW, als gebruiker. Het plan is om de grote bovenruimte te gebruiken als vergaderkamer en als werkkamer voor inventarisatie. De kleine bovenruimte willen we als entree gebruiken. Er zal ook een toiletruimte ingebouwd worden en een keukenblokje. De benedenruimte zal straks gebruikt kunnen worden als opslag/archief-ruimte.

Verder zal het hele pand geïsoleerd moeten worden, houten vloeren moeten worden aangeheeld. In de beneden verdieping ligt een prachtige hardstenen vloer die erg verzakt is, deze zal weer opgehoogd moeten worden. Eronder moet ventilatie aangebracht worden evenals achter alle nieuw aan te brengen isolatie-wanden. Tevens worden water, elektra en riolering aangelegd. De VSW is haar zus-

terorganisatie, de Stichting Berg en Broek, erg dankbaar, dat deze eenflink gedeelte van deze kosten wil financieren. De

VSW neemt ook een deel van de (af)bouwkosten voor haar rekening, ook moet de vereniging nog zorgen voor elektrische verwarmingen, ontvochtigers, inrichting en dergelijke.

Door dit initiatief tot restauratie hopen we dit unieke baarhuisje en

de begraafplaats lang te kunnen behouden. De gemeente is inmiddels begonnen met het schoonmaken van begraafplaats en de graven. Wie op de begraafplaats loopt, lijkt zich te bevinden onder een soort grote groene bladerkoepel. Ik vond het een betoverende ervaring. Wij hopen u allen volgend jaar uit te kunnen nodigen om in de groene koepel het gerestaureerde baarhuisje te bezoeken.

Gedenk te sterven

Het bijzondere hek van de begraafplaats met de bekende tekst is aan een grondige opknappbeurt toe. Door de ophoging van de bestrating van de Ringdijk is het hek te laag komen te liggen en staan de verschillende onderdelen niet meer in lijn. Veel verbindingen en andere onderdelen van het hek zijn zwaar opgeroest. Het ziet er naar uit dat we binnenkort aan onze 900 leden en mogelijke sponsors een bijdrage zullen vragen om dit hek weer goed te restaureren en van een nieuw fundament te voorzien. Als het baarhuisje klaar is hoort u meer van ons.

Groenonderhoud

We zoeken ook iemand die de verantwoording wil nemen voor het onderhoud van de begraafplaats, om dit samen met een aantal vrijwilligers te doen. De bomen zullen regelmatig door de deelgemeente gesnoeid worden, maar wel zo dat de betoverende groene koepel blijft bestaan en dat toch de dakpannen niet van het baarhuisjesdak gezwiept worden. Vrijwilligers die van eenvoudig tuinwerk houden, kunnen zich bij ons secretariaat opgeven.

Ander baarhuisje

Voor wie alvast een indruk wil hebben: bij het Overschies museum staat ook een baarhuisje. Ook de moeite waard om eens te bekijken. De Overschiese Dorpsstraat, het ophaalbruggetje, het kleine museum en de groene oase met begraafplaats en baarhuisje achter de 18^e eeuwse museumwoning.

Norman Langelaan

Geen ziekenhuissfeer in Hoeve Vruchtenburg

'Je kan hier gewoon binnenlopen'

"Mensen die ziek zijn, kunnen heel gevoelig zijn voor kleuren, geuren en geluid. Daarom is een prettige omgeving voor hen heel belangrijk", zegt Maria van Balen. Ze is directeur van de stichting De Vruchtenburg die begeleiding aan mensen met kanker en hun naasten biedt. De organisatie is samen met de stichting Saphir gevestigd in de onlangs met een VSW-schildje bekroonde Hoeve Vruchtenburg aan de Straatweg 171. De geheel in oude staat herbouwde hoeve levert door die bijzondere bestemming een extra bijdrage aan onze woon- en leefomgeving.

Een echte kantoorruimte heeft Maria van Balen niet. "Het zou zonde zijn om hier een kantoor in te richten. Dat doe je gewoon niet. We verhuizen alleen de laptop, zo behouden we de sfeer van het huis." Trots geeft ze een rondleiding door de voormalige boerderij. Ze wijst op een foto die in de gang hangt: "Hieraan kun je zien hoe het was. Deze foto van de oude hoeve heeft als leidraad gediend voor de herbouw. Als je buiten gaat staan zie je duidelijk het voorstuk met de vroegere deel erachter. De hoeve is weliswaar opgebouwd met nieuwe materialen, maar dat is met zoveel vakmanschap en historisch besef gedaan dat de oude uitstraling en sfeer gebleven is. Daarnaast hebben we natuurlijk de voordelen van de moderne technieken, zoals vloerverwarming onder de bestrating van de deel".

De spreekkamers zijn sfeervol ingericht.

Voor het woonhuis, erachter de deel. De hoeve is geheel opnieuw gebouwd.

In de boerderijblauwe keuken zou Saartje met liefde de pollepel gezwaaid hebben. Maria van Balen: "Hij lijkt oud met dat granieten aanrecht en de zwart/wit betegelde gootsteen maar is dus splinternieuw. Goed gedaan, hè?" Moderne, strakke meubels houden in de spreekkamers de ziekenhuissfeer op afstand. Veel blank hout en een in warme kleuren gehouden stoffering dragen hun steentje bij. De ruime deel bevat het documentatiecentrum en de bibliotheek van beide stichtingen. Een trap van blank hout leidt naar de open vide. De gehele ruimte is eveneens modern ingericht. Grote tafels nodigen uit tot bij-schuiven. De terrakleurig beklede stoelen zorgen voor warme accenten. De verlichting is eigentijds maar doet zeker geen afbreuk aan de sfeer. Hier moet het goed toeven zijn, evenals in de schitterende, in strakke lijnen aangelegde tuin. 'Rustgevend' is het juiste woord. Van Balen: "We horen het mensen die hier komen ook vaak zeggen, dat

In de deel leidt een blankhouten trap naar de vide.

De deel bevat het documentatiecentrum en de bibliotheek van beide stichtingen.

de tuin en het interieur rust uitstralen".

Langs de, van een dikke laag spierwit grind voorziene, oprijlaan staat een onmiskenbaar nieuw gebouwtje. Toch heeft het een oude 'look'. "Dit is het koetshuis, tenminste zo noemen wij het. Het is de groepsruimte van de stichtingen. Er worden bijvoorbeeld ontspannings- en bewegingsoefeningen gegeven, zoals yoga. Maar ook cursussen en meditatie. Vandaar dat er weinig meubelen in staan".

Heftig

Terug bij de laptop legt Maria van Balen in grote lijnen uit wat 'haar' stichting De Vruchtenburg doet. "De stichting biedt, in een prettige omge-

ving, ondersteuning aan mensen met kanker en hun naasten. Dat betekent dat mensen met vragen bij ons terecht kunnen. Zaken bijvoorbeeld waarmee je je omgeving niet wilt lastig vallen. Om een voorbeeld te geven: een man van midden veertig heeft te horen gekregen dat hij maagkanker heeft. Nadat hij behandeld is – geopereerd, eventuele chemokuur – breekt voor hem een moeilijke periode aan: die van afwachten of de kanker echt verdwenen is. Zijn omgeving die vaak intens met de behandeling heeft meegeleefd en waarop hij voortdurend een beroep heeft gedaan, begrijpt niet altijd hoe zwaar hij het heeft. Dat hij nu pas echt de klap moet verwerken. 'Het is toch over?' Dan is het fijn om tegen een neutraal iemand aan te kunnen praten, een beroepskracht. Of: er is een vader van drie opgroeiende kinderen wiens vrouw op sterven ligt. De jongste zoon, een puber, kan de situatie niet aan en praat niet meer met z'n moeder. Het is vaak zo heftig voor een kind. Omdat we ook kinderen van ouders met kanker begeleiden zijn we naar dat gezin toe gegaan. Na twee bezoeken van één van onze psychotherapeuten kon het kind weer met z'n moeder over haar ziekte praten. We begeleiden cliënten én hun naasten, want soms gaat het met de zieke best goed maar dan loopt het met de partner vast. Dus die kan hier ook komen voor hulp".

Voorziet in behoefte

Gewerkt wordt in nauw overleg met de ziekenhuizen in de regio. "Bijvoorbeeld met de Daniël den Hoed kliniek. Mensen kunnen naar ons doorverwezen worden na een behandeling, maar het gebeurt ook dat men hier uit eigen beweging komt. Dan volgt eerst een intakegesprek, waarin bekeken wordt welke begeleiding het beste bij iemands

In deze keuken zou Saartje met plezier de pollepel gezwaaid hebben.

vraag past. Dat kan 'praten' zijn, maar ook schilderen, ontspanningsoefeningen of een specifieke cursus. De begeleiding wordt uitgevoerd door deskundige en ervaren professionals. Diverse zorgverzekeraars vergoeden de kosten van de door ons aangeboden begeleidingsvormen".

Het is, volgens Van Balen, duidelijk dat de stichting in een behoefte voorziet. "We krijgen het steeds drukker, mensen worden in de ziekenhuizen meestal goed begeleid. Eenmaal thuis begint vaak pas de verwerking en dan is er weinig begeleiding, terwijl je hele leven eigenlijk op z'n kop is gezet. De draaglast blijkt zwaarder dan de draagkracht. Wij kunnen dan een extra ruggensteuntje bieden. Soms gaat het om verwerking, soms ook om zingevingsvragen. Mensen gaan zich afvragen hoe ze hun leven moeten afronden en zoeken daar hulp bij. Vroeger deed je dat bij de pastoor, maar veel mensen zijn niet gelovig meer. Steeds meer mensen weten ons te vinden, al blijft er nog wel een drempel. Die wordt echter wel lager. Men loopt hier steeds gemakkelijker binnen. Voor het documentatiecentrum, de bibliotheek of gewoon voor een kop koffie. Er hangt hier ook geen sombere sfeer, integendeel zou ik bijna zeggen; er wordt best veel gelachen".

Stichting Saphir

Ook de stichting Saphir is gevestigd in de oase van rust, ofwel Hoeve Vruchtenburg. Saphir is een centrum voor persoonlijke groei en ontwikkeling. De mogelijkheden worden aangeboden in de vorm van onder meer workshops en lezingen. Daarnaast biedt Saphir in de hoeve een forum: een ontmoetingscentrum met bibliotheek. De coaches en begeleiders van Saphir streven ernaar mensen bewust te maken van hun innerlijke kracht en helpen hen deze weer in balans te brengen met hun uiterlijke kracht. Meer informatie is te vinden op de website: www.stichting-saphir.nl.

De beide stichtingen werken waar mogelijk samen. Maria van Balen: "Uiteraard gebeurde dat bij de opening van het pand. Maar we verwijzen ook wel door: 'Ga eens bij de stichting Saphir kijken. Misschien vind je baat bij reiki of yoga'. En andersom gebeurt het ook".

Wanneer je – als rechtgeaard VSW-lid – langs de Vruchtenburg komt, overvalt je een onbedwingbaar verlangen om er eens op de bel te drukken en te vragen of je binnen mag kijken. Je doet het niet, maar je zou best eens willen zien wat zich achter die nieuwe gevel in oude stijl bevindt.

Het Koetshuis, ofwel de groepsruimte van beide stichtingen.

Wil Baghuis

Nog één keer over de Irenebrug

De oude, vertrouwde Irenebrug wordt verwijderd. Inplaats van voor de ophaalbrug moeten we vanaf medio maart – dan hoopt men het karwei geklaard te hebben – in de wacht staan voor een hefbrug. In het Molenlaankwartier is de sluiting van de brug goed te merken. Op het laatste gedeelte van de Molenlaan kan je nu een kanon afschieten zonder een Corsaatje of BMW te raken. Het verkeer heeft zich een andere weg moeten zoeken. Eén van de weinige opties was de Straatweg. Daar wordt nu in de ochtend- en avondfile flink wat afgemopperd. Nooit geweten dat je een brug zo kon missen... Voordat de werkzaamheden aan de Irenebrug van start gingen, werd van de brug – die zo lang dienst heeft gedaan – afscheid genomen. Een historisch moment. Nog éénmaal klonken er voetstappen, hoefgetrappel en wielgeratel op de brug. Vreemd gevoel moet dat voor die laatste bruggangers zijn geweest.

Turf, eens een waardevolle brandstof

G. W. Draijer schreef een bijdrage voor 'Tussen Wilgenplas & Rotte' over veenontginning en turfwinning. Een artikel dat in delen geplaatst zal worden. In deze editie het eerste deel: Wie zich verdiept in de geschiedenis van ons polder- en plassengebied belandt al gauw in de oude veenontginnings- en turfwinningengebieden. Over de ontwikkeling van dit bijzondere landschap en het ontstaan van de plassen is veel geschreven. Waarom turfwinning vroeger zo belangrijk was, of het echt wel een goede brandstof was en waarvoor turf zoal werd gebruikt, is wat onderbelicht gebleven. Daarover gaat dit verhaal, want turf was eens de energiedrager die, naast windkracht, voor de ontwikkeling van onze welvaart in de Gouden Eeuw van bijzondere betekenis is geweest.

Het gebruik van turf als brandstof werd voor het eerst beschreven door de Romeinse militair Gaius Plinius Secundus. Rond het jaar vijftig reisde Plinius door het gebied dat nu Noordelijk Nederland is. Hij schreef over de Frisii die op kunstmatige woonheuvels (terpen) leefden, en over de modder uit moerassen "die zij met handen vormen en onder een bewolkte lucht in de wind drogen". Met deze aarde als brandstof kookten zij voedsel en verwarmden hun door de noorderkou verkleumde ledematen. Plinius kon niet weten hoe belangrijk deze brandstof zou worden voor de ontwikkeling van de lage landen. Zeker is dat vanaf de vroege middeleeuwen voor verwarming en voedselbereiding al turf werd gebruikt. Dit gedroogde en in handzame brokken gestoken veen was ook de brandstof voor tal van industrieën, waaronder steenen pannenbakkerijen en bierbrouwers.

Economische betekenis

Veen ontstaat in een nat zurig milieu waarin de vegetatie - moerasplanten en veenmos - na afsterven niet volledig vergaan. Voedselarm veen kon tot enkele meters hoogte doorgroeien. In droge perioden werd in de moeilijk begaanbare zompige veengebieden brandhout gesproken en op kleine schaal turf gestoken. Deze 'woeste gronden' konden worden ontgonnen door het graven van ontwaterings- en afwateringskanalen. Het aldus ontwaterde veen begon te oxideren (rijping en veraarding), waardoor de bovenlaag geschikt werd voor akkerbouw. De vrijkomende stikstof was daarvoor een goede

meststof. Door het continue proces van oxidatie en inklinking daalde het maaiveld, met als gevolg dat het op het veen liggende akkerland na een aantal jaren vernatte en alleen nog geschikt was als weide voor het vee. Zo verschoof de economische betekenis van de ontgonnen percelen geleidelijk via akker- en weidegrond richting turfwinning. In de toenemende behoefte aan landbouwgrond werd voorzien door in de veengebieden steeds weer nieuwe blokken te ontginnen.

Verbod op uitvoer

Naar hedendaagse begrippen is turf een laagwaardige brandstof, die ook nog eens met veel moeite moest worden gewonnen. Het stoken van hout zou dus veel handiger zijn geweest. Wat wij nu niet meer weten is dat brandhout al in de 14e eeuw schaars begon te worden, en dat goede kwaliteit turf een gelijkwaardige brandstof leverde. En de grondstof voor turf was in de grote veengebieden nabij de steden in ruime mate voorhanden. In eerste instantie ging het om droge vervening, waarbij het goede veen tot boven de grondwaterspiegel werd afgegraven en tot turven gestoken. Lagere kwaliteit veen leverde een goede meststof voor het akkerland.

Met de snel groeiende bevolking nam de vraag naar brandstof toe en er dreigde zelfs een tekort aan turf. Ingegeven door de angst in de toekomst zelf geen brandstof meer te hebben leidde dit in 'het Sticht' (1344) tot een verbod op de uitvoer van turf naar elders. Na 1500 kregen de veengebieden als energiebron een steeds grotere economische betekenis. Dit volgt onder meer uit de vele geschillen die in die tijd werden gevoerd om het eigendomsrecht van (voorheen) woeste gronden, zoals in het grensgebied tussen Gooylandt en Utrecht.

Energiecrisis

Door de introductie van het 'Slagthorven' kon de voorraad winbaar veen voor turf in het begin van de 16e eeuw enorm worden vergroot, en een dreigende energiecrisis afgewend. Deze nieuwe techniek was waarschijnlijk al eerder toegepast, gegeven een uit 1456 stammende verordening van de Ambachtsheer van Mijnden voor dorpen nabij de Vecht met beperkende regels 'opt tuijgraven en trecken van turf in den voorseijde dorpen'. Natte vervening had een ruïneus karakter voor het (landbouw)gebied,

want het veen werd met behulp van een baggerbeugel onder de waterspiegel tot op de zand- of kleilaag weggebaggerd.

Toezicht faalde

Eind 16e eeuw komen de Staten van Utrecht en Holland met aanvullende regels en verordeningen om de gevolgen hiervan - omzetting van land in water - zoveel mogelijk in de hand te houden. Zo moesten ontgronders consignatiefondsen opbouwen, gelden voor bekostiging van in de veenderijen noodzakelijk geachte waterstaatswerken, zoals dijken, bemaling en drooglegging. Later kwamen daar nog de vervenings- of waterbrieven bij, en vanaf 1790 zijn nieuwe verveningen alleen toegestaan met een goedgekeurd plan. Het plaatselijk toezicht faalde nogal eens, zo groeiden veel verveningsgebieden door afslag uit tot meren.

Seizoen was kort

Het opgebaggerde veen werd op legakkers uitgespreid en opgehoogd tot een dik pakket. Na het uitzakken, aanstampen en indrogen, sneed men het veenpakket in stukken en maakte er turfstapels van om drogen te bevorderen. Vers gestoken turf mocht niet aan vorst worden blootgesteld en had veel tijd nodig om te drogen. Het seizoen in de veenderij was kort en liep ongeveer van april tot augustus. Men begon zo vroeg mogelijk in het voorjaar en nog voor de winter inviel werden de winddroge turven in schuren opgeslagen en/of met turfschepen of turfponen naar de turfmarkten in de steden getransporteerd. Grootschalige turfwinning trok veel seizoenarbeiders aan en zorgde in de veengebieden door nevenactiviteiten voor extra werk; zoals het vervaardigen van gereedschap en tenen manden, het bouwen van opslagruimten, en door scheepsbouw. Turf was een volumineus product met een lage waarde per kg, dat maakte transport per schip noodzakelijk. Ons land beschikte daarvoor over een uitgebreid netwerk van waterwegen. Van de 17e tot de 19e eeuw was turf vrijwel de enige brandstof in de lage landen. Het vervenen werd belast op basis van de hoeveelheid afgevoerde turf. Over de verstookte turf moesten de inwoners van steden en dorpen verbruiksbelasting (impost) betalen. Turfas had nog waarde als meststof en werd in de steden verzameld en samen met ander huishoudelijk afval door de turfschepen weer mee teruggenomen als vulling voor de landbouwgronden (vullinglanden)

Voorraad uitgeput

Aan het einde van de 18e eeuw raakte de voorraad veen rond de steden in Holland en Utrecht uitgeput. Men vond nieuwe veengebieden in Friesland, Groningen en Drente. Steenkool was al honderden jaren bekend, maar zolang goede afvoerwegen uit de mijngebieden ontbraken kon steenkool niet concurreren met lokaal gewonnen turf. Smeden moesten altijd al steenkool gebruiken, omdat alleen deze brandstof (naast houtskool) de voor het verhitten van ijzer benodigde hoge temperatuur leverde. Voor sommige industrieën waren hogere brandstofkosten niet zo'n probleem. In de loop der jaren moest turf steeds vaker concurreren met de beter brandende steenkool. Desondanks nam de prijs voor turf tot in het midden van de 19e eeuw nog toe. Dit kon omdat de gebruikersprijs voor brandstoffen sterk afhankelijk was van de vervoerskosten en dat was nadelig voor de uit Engeland en Duitsland geïmporteerde kolen. De consumentenprijzen voor turf en kolen, gebaseerd op verbrandingswaarde, waren in die tijd waarschijnlijk even hoog. Haar prominente marktpositie had turf inmiddels wel verloren.

In een vervolgartikel meer over het dagelijks gebruik van turf als brandstof.

Slagthorven met baggerbeugel.

Turfschip met deklading.

Zoekplaatje

Een onbekend stukje Hillegersberg met daarop een tussen de bomen verscholen oude hoeve. Waar staat deze hoeve? Dat is de vraag. Wie het antwoord weet en de oplossing stuurt naar VSW, Postbus 35054, 3005 DB Rotterdam, maakt kans op een VSW-uitgave naar keuze die onder de goede inzendingen wordt verloot. Zo'n mooie prijs moet wel een uitdaging zijn om er de komende herfstige zondagmiddagen op uit te trekken. Bewoners en familieleden zijn van deelname uitgesloten.

Welkom Marius Heijenk

Sinds kort hebben we een nieuwe secretaris voor ondersteuning van het bestuur, Marius Heijenk, een man met veel bestuurlijke ervaring en bekend met de ambtelijke gang van zaken rond bestemmingsplannen, beeldkwaliteitsplannen en het gemeentelijk bestel. Heijenk woont niet in de deelgemeente, heeft hier echter wel jaren gewoond en voelt zich er nog steeds mee verbonden. Marius Heijenk is ook secretaris van het Hillegersbergs Mannenkoor. Het bestuur is erg blij dat hij de VSW secretarieel wil bijstaan en heet hem van harte welkom.

In tegenstelling tot zijn voorganger Koos Amesz is hij geen lid van het bestuur. We danken Koos voor het secretariaatswerk dat hij voor de VSW deed. Jammer genoeg werd het secretariële werk naast zijn dagelijks werk een te zware belasting voor hem.

Agnes van Zoelen herkozen in Schieland

Agnes van Zoelen, penningmeester van de VSW, is bij de laatste verkiezingen met stip herkozen in de categorie 'Gebouwd' als bestuurslid van het Hoogheemraadschap Schieland.

Het bestuur van de VSW bedankt allen die op Agnes gestemd hebben.

Het bestuur VSW

Zo
zag
het
er
lang
geleden
uit

Foto van de landtong van het oude Lommerrijk met op de voorgrond een ... ja, wat is het eigenlijk voor zeilboot?

De deelgemeentesecretarie toen het nog een theeschenkerij was. De foto toont een doorkijkje vanaf het terras.

Nogmaals Lommerrijk. Een prachtige foto van het oude terras aan het water. Het was er ooit heerlijk toeven. Zag het er nog maar zo uit!

We zullen er maar een traditie van maken: op de laatste pagina van Tus-
sen Wilgenplas & Rotte een paar oude
ansichtkaarten. Mooiere bladvulling kan
je niet hebben.

Inventarisaties

DE KERKSTRAAT EN OMGEVING - Een bijzonder gebied in Hillegersberg; een proefinventarisatie van de historische stedenbouwkundige kwaliteiten; september 1993. (€ 6,80)

INVENTARISATIE, MONUMENTEN EN ANDERE HISTORISCHE GEBOUWEN IN HILLEGERSBERG, SCHIEBROEK EN TERBREGGE ; maart 1994.

DE GRINDWEG - Een bijzonder gebied in Hillegersberg; een inventarisatie van historische en stedenbouwkundige kwaliteiten; maart 1994. (€ 6,80)

Vouwbladen en Studies

1987: Het Dorp op de Donk

1987: Het Boterdorpse Verlaat (€ 1,15)

1988: De Straatweg (€ 1,60)

1989: De Grindweg (€ 1,60)

1991: Terbregge (€ 2,05)

BIJZONDERE GEBIEDEN - Een inventarisatie van "bijzondere gebieden" in Hillegersberg, Schiebroek en Terbregge; mei 1995. (€ 6,80)

DE STRAATWEG - Een bijzonder gebied in Hillegersberg; een inventarisatie van historische, architectonische en stedenbouwkundige kwaliteiten; mei 1996. (€ 11,35)

DE ROTTEOEVERS - Een bijzonder gebied in Hillegersberg en Terbregge; een inventarisatie van historische, architectonische en stedenbouwkundige kwaliteiten; april 1998. (€ 10,20)

1999: Het Molenlaankwartier (€ 2,30)

2000: Hoge Limiet (€ 2,30)

2003: Schiebroek Historie & Topografie (€ 5,00)

1990: Oude kaarten van Hillegersberg (€ 2,05)

2004: Landschap in baksteen (€ 5,00)

Inventarisaties, Vouwbladen en Studies zijn schriftelijk te bestellen via onze postbus of door het zenden van een e-mail (zie onder).

Andere uitgaven van de VSW

- Gebouwde accenten Monumenten in Hillegersberg, Schiebroek en Terbregge: een prachtig fotoboek. (€ 13,50)
- Kijk op de wijk Een bundeling verhaaltjes over bijzondere plekken in onze deelgemeente. (€ 6,50)
- Wandel- en fietstochten Een mapje met 8 wandel- en fietstochten in de deelgemeente (€ 5,00)

Deze uitgaven zijn koop bij:

- Carlier, Bergse Dorpsstraat 114

- Molenaar's Boekhandel, Bergse Dorpsstraat 35

- Donner, Lijnbaan 150

- Boekhandel Coelers, Peppelweg 128a

- Bruna, Kleiweg 147

- Archiefwinkel, Coolsingel 91

UITGAVE VAN DE VERENIGING STEDEBOUWKUNDIG WIJKBEHOUD HILLEGERSBERG-SCHIEBROEK-TERBREGGE - Nr. 3-2004

Voor de inhoud zijn verantwoordelijk:

- de auteurs voor hun specifieke artikelen
- de VSW voor de verenigingszaken

Secretariaat:

Vereniging Stedenbouwkundig Wijkbehoud

Postbus 35054 - 3005 DB ROTTERDAM

tel: 010-2184385

E-mail : vswst@hotmail.com

Internet : www.vsw.biz

Aan dit nummer werkten verder mee:

- Wil Baghuis - redactie en fotografie
- Jan Vermaak - fotografie
- Wolf Skoda - fotografie
- Willem Scholten - vormgeving
- Wim Meijer - productie
- Grafia - drukwerk